

tionem, quam ad constitutionem contractus deseruit: excipe nisi alia sit mens contrahentium; alii *scriptura*, ut in censu; alii *traditione*, ut in donatione, mutuo, atque deposito: qui contractus nonnisi ipsa tradita re, perficiuntur (M).

Art. I. — Personæ quæ contrahunt, res in contractum deductæ et consensus contrahentium.

548. Q. 1. Quænam personæ contractum inire possunt?

R. Quilibet contractum inire potest, qui sufficiens animi judicium habet, neque a lege prohibetur; nam ubi nulla lex obstat, facultatibus naturalibus pro libito uti possumus. Porro ratione vel nondum maturi vel non satis expediti consensus, alii sunt quibus fere omnes; alii quibus certi contractus aut in quibusdam casibus prohibentur a civili lege.

Primo: fere omnes contractus prohibentur¹. — 1. *minoribus*, nisi agatur de iis rebus, de quibus liberam habent administrationem²; — 2. *interdictis*, qui nempe ætate majores vel habituali detinentur imbecillitate, dementia aut furore, licet aliquando potiantur lucidis intervallis, vel prodigi sunt sua bona dilapidantes³; — 3. *uxoribus*, pro quibus ad contrahendum in iis, quæ simplicem rerum domesticarum administrationem excedunt, requiritur consensus mariti verbis vel scriptis. Imo in aliquibus casibus etiam auctoritas tribunalis, ut si agatur de mutuanda pecunia, de distrahendis immobilibus, casu quo uxor sit ætate minor; aut si agatur de iis actibus judicialibus, in quibus viri et uxor utilitates secum pugnare possint, licet uxor sit ætate major, etc. Uxor

¹ Huc revocantur tum qui amiserunt jura civilia vel eorum usum, quibus plurima interdicta ex lege civili; tum Religiosi qui ob votum paupertatis ex canonica lege nequeunt sine dispensatione legitima acquirere.

² C. Ped. 1244. — C. A. civ. 865. — C. G. 1124. — C. S. 1079. — C. P. 1071. — C. R. 55. — C. H. 19.

³ Porro primi debent, secundi possunt interdici; id autem vel a parentibus, vel ab advoco fisci est postulandum. Et si causa probetur, illi minoribus æquiparantur ac eis tutor adsignatur; si causa non ita probari posset, sed adhuc tamen expedit, illis deputatur consiliarius judicialis. C. Ped. 368 et seqq. — C. A. civ. §§ 260 et seqq. — C. G. 489. — C. S. 412. — C. P. 178. — C. M. 216. — C. H. 21.

tamen sine consensu mariti poterit: 1. se obligare, si mercaturam exerceat in iis quæ ad hanc referuntur; 2. condere testamentum; 3. libere disponere de suis bonis (modo non dotalibus, nec immobilibus), si perpetuo sit a viro per divorcium separata⁴.

Secundo: certi contractus, vel in quibusdam casibus prohibentur: — 1. *filiis familias*, qui etsi majores, nequeunt absque consensu ascendentis cui subjiciuntur vel judicis distrahere aut hypothecæ subjecere immobilia, quorum ususfructus aut administratio dicto ascendentí competit⁵, nisi de mercatura sermo sit; — 2. *mulieribus* quæ (nisi mercaturam exerceant) nequeunt se fidejussores in contractu constituere absque auctoritate Tribunalis Præfecturæ; item *conjugibus*, qui matrimonio perdurante, nequeunt secum invicem⁵ absque Præfecti Tribunalis auctoritate contrahere: item

¹ C. Ped. 150 et seq., et 143. — C. A. civ. § 91. — C. S. 204. — C. M. 53. — C. R. 54. — C. H. lege 20 nov. 1838. — « Toute personne peut contracter, si elle n'est pas déclarée incapable par la loi. Les incapables de contracter sont les mineurs, les interdits, les femmes mariées dans les cas exprimés par la loi, et généralement tous ceux à qui la loi interdit certains contrats. Le mineur, l'interdit et la femme mariée ne peuvent attaquer, pour cause d'incapacité, leurs engagements que dans les cas prévus par la loi. — Les personnes capables de s'engager ne peuvent opposer l'incapacité du mineur, de l'interdit ou de la femme mariée, avec qui elles ont contracté (Cod. civ. Gall., art. 1123). Not. edit.

² Le mineur, même émancipé, ne pourra intenter une action immobilière, ni y défendre, même recevoir et donner décharge d'un capital mobilier, sans l'assistance de son curateur, qui, au dernier cas, surveillera l'emploi du capital reçu. — Il ne pourra faire d'emprunt, sous aucun prétexte, sans une délibération du conseil de famille, homologuée par le tribunal de première instance, après avoir entendu le procureur impérial. — Il ne pourra non plus vendre ni aliéner ses immeubles, ni faire aucun acte autre que ceux de pure administration, sans observer les formes prescrites au mineur (Cod. civ. Gall., art. 482).

³ « La femme, même non commune ou séparée de biens, ne peut donner, aliéner, hypothéquer, acquérir, à titre gratuit ou onéreux, sans le concours du mari dans l'acte, ou sans son consentement par écrit. Si le mari refuse d'autoriser sa femme à passer un acte, la femme peut le faire citer directement devant le tribunal de première instance de l'arrondissement du domicile commun, qui peut donner ou refuser son autorisation, après que le mari aura été entendu ou dûment appelé en la chambre du conseil. — Lorsque le mari est frappé d'une condamnation emportant peine afflictive

sponsis, qui societatem specialem absque eadem auctorizatione inire prohibentur¹; — 5. tutoribus, quibus non licet contrahere cum suis administratis; item *advocatis et procuratoribus*, quibus pacta interdicuntur circa res, de quibus agunt patrocinium².

549. NOTA. Contractus, ad quos prædictæ personæ inhabiles declarantur, non omnes videntur esse ipso facto nulli; nam variæ adsignatur regulæ pro eorum rescissione: quod probat, æquitate naturali servata, valere quoadusque rescindantur. Imo ex lege civili qui cum dictis personis contraxerunt, opponere non possunt talem capacitatis defectum; cum in ipsorum beneficium hæc rescissio inducta non sit³.

550. Q. 2. Quid requiritur, ut res in contractum deducatur?

R. Requiritur, ut res sit possibilis, honesta, determinata, pretio æstimabilis, in civili commercio posita, et propria tradentis.

1. *Possibilis*; nam impossibilium nulla obligatio; quod si res ex parte tantum sit possibilis, valet contractus pro hac parte (nisi ex natura rei vel mente contrahentis dividi nequeat); quia utile non debet per inutile vitiari; — 2. *honesta*, ut nempe neque legibus neque bonis moribus adversetur: nam quæ legibus, aut bonis moribus adversantur, ea nec nos facere posse, credendum est; — 3. *determinata* saltem in

ou infamante, la femme, même majeure, ne peut, pendant la durée de la peine, ester en jugement, ni contracter qu'après s'être fait autoriser par le juge. — Si le mari est interdit ou absent, le juge peut, en connaissance de cause, autoriser la femme, soit pour ester en jugement, soit pour contracter. — Si le mari est mineur, l'autorisation du juge est nécessaire à la femme, soit pour ester en jugement, soit pour contracter (*Cod. civ. Gall.*, art. 217, etc.). — Dans aucun cas, ni à la faveur d'aucune stipulation, la femme ne peut aliéner ses immeubles sans le consentement spécial de son mari, ou, à son refus, sans être autorisée par la justice. Toute autorisation générale d'aliéner les immeubles donnés à la femme, soit par contrat de mariage, soit depuis, est nulle (*Ibid.*, art. 1538). Not. edit.

1 C. Ped. 1186, 1402, 1485 et 2034. — C. G. 1096, 1596 et 1581. — C. S. 1078. — C. P. 1072. — C. R. 52. — C. M. 1162. — C. H. loc. cit.

2 C. Ped. 1603. — C. G. 1596 et 1597. — C. S. 1441. — C. P. 1402. — C. M. 1482.

3 C. Ped. 1215. — C. A. 865. — C. G. 1125. — C. S. 1079. — C. P. 1801. — C. M. 1165.

specie, secus contractus esset incertus ac illusorius: hinc si non constat, an in contractum deducatur vinum vel frumentum, contractus est nullus. Attamen non officit quod ignoratur quantitas, modo ex adjunctis determinari possit⁴; — 4. *pretio æstimabilis*, cum ideo tantum res constituant objectum contractus; — 5. *in civili commercio posita*, secus non esset alienationi apta; — 6. *propria tradentis*; quia quæ nostra non sunt, nequeunt a nobis in obligationem deduci.

551. An (quæres) res futuræ constituant objectum contractus? Affirmative: res futuræ constituant objectum contractus, ut si quis venderet uvas anni advenientis; et sane spes rerum futurarum apud omnes habetur prætio æstimabilis. Excipitur successio haereditaria personæ viventis circa quam omnis stipulatio, seu pactum habetur nullius roboris: idque merito, ne locum præbeat voto captandæ mortis alienæ⁵.

552. Q. 3. An et quinam consensus ad contractus valorem necessario requiritur?

R. Consensus est veluti anima contractus; contractus enim est duorum vel plurium in unum conventio: at nulla convention sine consensu; consensus namque est concursus duarum voluntatum vel plurium in idem. Qui consensus debet esse:

1. *Internus et verus.* Requiritur nempe, ut contrahens veram habeat voluntatem explicitam vel implicitam sese obligandi⁶. Hinc in jure: *stipulatio quæ verbis fit, nisi habeat consensum, nulla est.* Et sane: ideo contrahens dicitur obligari, quia vere et ex animo vult talem in se obligationem suscipere; ergo si talis in eo voluntas desit, contractus nullius roboris est⁷.

¹ C. Ped. 1216. — C. A. 878. — C. G. 1129. — C. S. 1080. — C. P. 1096. — C. M. 1175.

² Les choses futures peuvent être l'objet d'une obligation: on ne peut cependant renoncer à une succession non ouverte, ni faire aucune stipulation sur une pareille succession, même avec le consentement de celui de la succession duquel il s'agit. — V. *Cod. civ. Gall.*, art. 1150.

³ Dixi *explicitam vel implicitam*; quia sufficit, ut quis velit aliquid, cui obligatio ex natura sua inhæret. Sic qui judicis officium suscipit, censetur *implicite*, velle se obligare ad justas edendas sententias, quia hæc obligatio officio illi inhæret.

⁴ *Digest.*, l. II, t. XIV, *De pact. V. Liguori, Op. Mor.*, l. III, n. 709. —

2. *Liber ac plene deliberatus*, ita ut contrahens non solum sit compos, sed etiam agat cum ea deliberatione, quæ ad peccatum grave requiritur. Secus non esset nisi voluntas imperfecta, ac proinde actus imperfectus, qui perfectam obligationem parere non posset: hinc nullus esset contractus initus a perfecte ebrio.

3. *Exterius manifestatus*, talis nempe esse debet, ut consensus unius possit ab alio cognosci et acceptari: est enim actus humani commercii; atqui talis esse non potest, nisi exterius manifestetur.

4. *Mutuus*, quia contractus est conventio saltem duorum: hinc necesse est, ut ambo consentiant, id est ut consensus unius ab altero acceptetur. Attamen non requiritur, ut etiam notificetur ista acceptatio, nam ad contractum perficiendum satis est, quod adsit duorum consensus in idem: porro ille consensus existit statim ac intentio unius fuit alteri intimata et ab isto acceptata. Excipe nisi aliud lex decernat, ut palet de donatione, quæ ex lege civili suum non habet effectum nisi ab illo tempore, quo acceptatio donationis ipsi donanti fuerit expresse notificata¹.

553. *Quid (quæres) si contractui juramentum accedat? Si*

« Non est attendenda, nota Alasia, illorum paucorum doctrina, qui docent ad validitatem contractus sufficere, ut quis consentiat in verba externa, etsi interius nolit contrahere; contractus enim est conventio voluntatis, at conventionis voluntatis sine ejus actu et assensu esse non potest: et certe consensus fictus non magis est consensus, quam homo pictus reapse sit homo. Neque inde sequitur omnes contractus dubios esse; nam libere contrahentes interius consentire solent et hoc sufficit ad securitatem. Adde: nemo credere tenetur ei qui affirmat se interius non consensisse. Adde: qui ficti consensit, tenetur partem deceptam indemnem facere, et etiam vere consentire, si opus. — Hic questioni alia videtur affinii, *an valeat contractus interno consensu initus, sed sine animo se obligandi?* Alii cum Lessio affirmanter, qui enim vere vult contrahere, vult omnia consecraria ejus, ut est obligatio. Alii cum Croix dicunt valere prout prævalet vel non prævalet voluntario contractus. Verum qui sic contrahit in probabiliori sententia ab omni obligatione immunis est, uti dicunt Sanchez, Salmanticensis, etc.; apposita enim conditio quæ contractus substantiae adversatur, contractum ipsum invalidat: uti conditio, quæ adversatur substantiae matrimonii, ipsum facit invalidum, licet adsit intentio contrahendi. » — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, nn. 709 et seqq.

¹ C. Ped. 1127. — C. G. 932. — C. S. 856. — C. P. 1888. — C. M. 1859.

contractus sit jure naturæ irritus, juramento non firmatur: quia juramentum sequitur naturam actus; sed actus invalidus est, ergo et juramentum. Idem communius dicunt cum Billuart, si contractus sit ipso facto irritus de jure positivo; ratio quia lex irritans agit ex motivo boni communis: at repugnat quod hoc motivo constitutum est, jurandi facilitate subverti. Quod extendunt etiam ad contractus rescindibiles, si rescindibilitas inducta sit ob bonum publicum: hinc non valent juramenta uxorum, minorum, etc. ad firmandos contractus, quos ex lege ipsi possunt rescindere; secus mali homines eos de facili ad illa inducerent.

Sed quid si lex civilis ideo invalidet contractus, quia juramento firmati sunt? Alii contendunt id obtainere etiam in conscientia, quia lex civilis lata est ob commune bonum; cum provideat et sanctitati juramenti, ne temere illud usurpetur; et majori contrahentium libertati, ne semper ob juramenti religionem prohibeantur a contractus rescissione. Alii vero docent tales contractus, si aliud non obstet, vim semper habere in conscientia; quia juramentum per se nedum infirmet, imo robur addit.

554. *Quid si contractus vel nullam vel falsam vel illicitam causam determinantem præ se ferat?* Conventio subsistit, si causa non fuit expressa; ea enim semper legitime præsumitur, donec non probet contrarium qui se obligavit. At si causa sit quidem expressa, sed sit nulla, falsa, illicita, tunc invalida conventio; quia deficit in substantiali. Causa autem nulla est quando ratio, ob quam quis se obligavit, non subsistit, ut si donaveris 100 Titio intuitu illius initi matrimonii, et matrimonium non fuerit initum. Causa vero est falsa, si ea non sit nisi apparens, ut si Titio debeas 100 ex testamento patris tui, et tribuas; sed postea invenias aliud posterius testamentum, in quo a tali solutione liber es. Tandem causa est illicita, si opponatur vel legi civili, uti est obligatio imposita non nubendi; vel bonis moribus, ut si aliquid tribuas judici ideo ut male judicet; vel bono publico, uti esset omnis conventio circa statum personarum, v. g., ut quis habeatur uti legitimus cum non sit, uti major cum adhuc sit minor¹.

¹ C. Ped. 1221. — C. S. 1073. — C. P. 1092. — C. M. 1180. — « L'obli-

555. Q. 4. Quænam adversantur consensui in contractibus?

R. Consensui in contractibus adversantur: error, dolus ac metus¹: — 1. error est æstimatio unius pro alio; errare enim, ex Augustino, est aliud pro alio putare²; — 2. dolus est astutia, seu calliditas: et duplex distinguitur, bonus et malus. Primus est solertia in agendo: de qua habet Apostolus, cum essem astutus, dolo vos cepi³; et hoc sensu legitur in jure civili: Pomponius ait, in pretio emptionis et venditionis naturaliter licere contrahentibus se circumvenire, nempe intra limites justi pretii. Secundum definiunt esse omnem calliditatem, fallaciam, machinationem ad circumveniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibitam⁴ (calliditas porro sita est in tacendo, fallacia in mentiendo, machinatione in faciendo); — 3. metus est trepidatio mentis ob malum imminens: duo igitur importat metus, nempe et periculum mali et trepidationem mentis⁵.

An error (quæres), dolus malus, ac metus contractum invalident?

R. Ad 1: Error versatur vel circa contractus substantiam⁶; vel circa ejusdem accidentia; vel circa personam, quacum contrahitur. Si 1, ut si quis, v. g., emat vitrum credens esse gemmam, contractus invalidus est; quia error circa contractus substantiam impedit consensum, cum tollat ipsam substantiae cognitionem. — Si 2, v. g., si emerit equum decennem putans esse quinquennem, valet in opinione communi et probabili contractus, sive accidentia illa dent

gation sans cause, ou sur une fausse cause, ou sur une cause illicite, ne peut avoir aucun effet. — La cause est illicite quand elle est prohibée par les lois, quand elle est contraire aux bonnes moeurs ou à l'ordre public (Cod. civ. Gall., art. 1151-1153).

⁴ C. Ped. 1196. — C. A. 869. — C. G. 1109. — C. S. 1062. — C. P. 1069. — C. M. 1148.

² Causa 22, q. 2, c. 6. — Liguori, *Op. Mor.*, l. III, n. 714.

⁵ II Corinth. xii. — ⁴ Digest., l. IV, t. III, l. 1, § 5.

³ De metu vide plura, t. I.

⁶ Illud est habendum ut substantiale, vel cui stricte alligatus est consensus, vel cuius defectus rem facit ad intentum inutilem, aut tollit omne motivum consentiendi.

causam contractui sive non¹. Error enim circa accidentia non tollit consensum circa contractus substantiam, nisi ipsa qualitas in contractum sit expresse deducta; quia tunc transit in rei substantiam². — Si 3, contractus est nullus, quando qualitas personæ fuit principalis contrahendi causa, ut si nummum aureum præcise dare intendas Petro, et dones Paulo: tunc enim error rei substantiam ingredieretur³.

R. Ad 2: Dolus malus ex jure civili invalidat contractum, quando potest evidenter colligi ipsum totam illius causam fuisse, adeo ut una minime contraxisset, si pars altera dolum non fecisset; non enim tunc liber consensus haberetur. Dolus tamen non præsumitur, sed probandus est: quod debita proportione valet etiam de errore et vi, cum actus semper supponatur positus juxta regulas præscriptas. Diximus si pars altera dolum non fecisset; si enim dolus a tertio inferatur, hic quidem tenetur de damno, sed contrahens non tenetur consentire rescissioni, modo servet æqualitatem, quia per ipsum non stetit⁴.

R. Ad 3: Quod ad vim sive metum pertinet, si ille sit levis, contractum non invalidat, neque rescindibilem facit; quia talis metus non impedit, quominus in contractum vere et libere consentiatur: hinc ex regula juris, *vani timoris justa excusatio non est*. Si vero metus sit gravis et juste incussus, contractus est validus, quia nulla intercedit injuria. Si injuste, sententia communissima et probabilior cum D. Thoma docet ordinarie loquendo, talem contractum esse quidem validum, sed rescindibilem ex parte illius, qui passus est metum. Va-

¹ Nec refert, quod eo remoto, contractus non fuisset initus; nam in contractibus non attenditur quod factum fuisset, sed quod factum fuit. Alioquin non sine maxima societatis perturbatione contractus pauci subsisterent. At tenetur deceptor damna omnia compensare ex ipsa deceptione orta.

² Exciplunt etiam plures contractus gratuitos, quia isti natura sua plenam, voluntariam et omnimodam spontaneitatem requirunt. Sed alii omnino negant, cum adhuc hi contractus sint vere liberi et voluntarii. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, n. 715.

³ C. Ped. 1197. — C. A. 874. — C. G. 1110. — C. S. 1064. — C. P. 1085. — C. M. 1149.

⁴ C. Ped. 1205. — C. A. 874, 1295 et 1524. — C. G. 1116. — C. S. 1070. — C. P. 1291. — C. M. 1155.

lidus, quia non invalidatur neque jure naturæ, cum metus hic non tollat voluntarium simpliciter; neque jure positivo, quia jus civile præcipit judicibus ut tales contractus rescindant, quod supponit eos esse validos. *Rescindibilis*, ex parte nempe illius qui passus est metum, ratione injuriæ illi irrogatae¹.

Diximus ordinarie loquendo, talem contractum esse validum; quia excipiuntur præcipue sequentes contractus, qui celebrati ex metu gravi injuste incusso sunt prorsus invalidi ex jure Canonico: 1. matrimonium, et probabilius etiam sponsalia; nam connexorum idem debet esse judicium; 2. professio religiosa; 3. electio Papæ; 4. traditio rerum ecclesiasticarum; 5. jurisdictio ecclesiastica per metum acquisita; 6. absolutio a censuris; 7. renuntiatio Beneficiorum². — Insuper ex civili Codice quoad metum notandum est³: 1. ad illius gravitatem rationem habendam esse ætatis, sexus, etc.; 2. nihil referre sive ille a contrahente sive ab alio inveniatur. Item est si inveniatur ipsi contrahenti, vel ejus uxori aut marito, aut illius ascendentibus vel descendantibus; 3. non dari locum rescissioni, si expresse vel implicite metum passus ratum habuerit contractum, vel labi sinat tempus ad illum impugnandum, quod est regulariter decennum a die illius metus cessationis⁴.

556. Quid (dices) de metu reverentiali in contractu? Metus tan-

¹ Digest., l. IV, t. II, lege 21. — Qui tamen metum gravem passus est, potest in conscientia pro suo arbitrio etiam sine auctoritate judicis contractum rescindere: quod si alter renuat, potest occulte sibi compensare: ita communiter, et ratio est: qui metum injuste incusit, injuriam intulit, unde tenetur istum in priorem statum restituere, et alter jus habet id exigendi. Quod autem hic uti debeat opere judicis, est tantum modus a lege praestabilitus ad facilius jus suum consequendum, a quo quidem modo saepè adesse potest causa excusans, v. g., impensæ, difficultas probandi in foro externo, etc. Quod valet etiam de metu reverentiali, si ei adjiciantur verbora aut minæ, aut diuturna indignatio sive torvus aspectus, dura verba, etc., que vere mali gravis timorem immitiant. — V. Ligouri, *Op. Mor.*, l. III, n. 747.

² V. Ligouri, *Op. Mor.*, l. VI, n. 844; et l. III, n. 716.

³ C. Ped. 1198. — C. A. 870. — C. G. 1111. — C. S. 1065. — C. P. 1086.

— C. M. 1150.

⁴ C. Ped. 1595. — C. G. 887 et 1504. — C. S. 1258. — C. P. 1089. — C. M. 1565.

tum reverentialis, qui concipitur erga personas reverentia dignas, qualis esse solet, v. g., metus filii erga parentes, subditi erga Principem, uxoris erga maritum, Clerici erga Episcopum, contractum non invalidat ex Codice civili¹. Ceterum pro foro interno merito distinguunt: si subditus operatur ex sola reverentia superiori debita, subsistit contractus. At si hæc ejus reverentia induat timorem alicujus gravis damni imminentis ex inobedientia, v. g., diuturnæ indignationis, potest in conscientia irritari. Quod verius dicendum etiam est de precibus importunis, si minas includant, adeo ut videatur intercedere moralis coactio.

An (quæres) contractus, si nullus pronuntietur a lege, quando intervenit metus, dolus aut vis, ipso jure nullus sit? Negative: jus enim civile ad hoc semper requirit auctoritatem judicis: « La convention contractée par erreur, violence ou dol n'est pas nulle de plein droit; elle donne seulement lieu à une action en nullité ou en rescission dans les cas déterminés par la loi² » etc. Quod si res ista ad tertium possessorum transierit, qui sit etiam in bona fide, poterit adhuc metum injuste passus eam sibi vindicare; quia ex legis adagio: *Res semper transit cum vito suo*.

Nota. Etiam læsio, quæ in eo consistit, quod in contractibus onerosis æqualitas non servetur, vitiat aliquando contractum³.

Art. II. — Contractuum forma externa, et illorum effectus.

557. Q. 1. Quid de externa contractuum forma?

R. Nomine externæ formæ hic intelliguntur illæ solemnitates, actus seu conditiones, quæ ex legum humanarum præscripto in contractu adhibenda sunt. Aliæ sunt accidentales, quæ pertinent tantum ad majus complementum, queaque proinde omissæ actum non invalidant: talis est, v. g., conditio conficiendi testamentum charta obsignata. Aliæ vero sunt substantiales, quæ nempe ex legum vi sic pertinent ad substantiam contractus, ut omissæ illum invalident: hinc natum est illud axioma: *Forma dat esse rei, ex forma non servata resultat nullitas actus*. Talis est conditio, ut contra-

¹ C. Ped. 1201. — C. G. 1114. — C. S. 1068. — C. P. 1089. — C. M. 1155.

² V. Cod. civ. Gall., art. 1117.

³ V. dicenda art. seq.

ctus fiat coram tot testibus, coram notario vel alia persona legaliter ad id deputata : et tunc dicitur actus publicus¹.

558. Q. 2. *An contractus initus sine solemnitatibus substancialibus a civili lege tantum præscriptis nullus sit etiam in foro conscientiæ?*

R. *Triplex est Theologorum sententia².* — *Prima cum S. Antonino, Molina, Sa, etc., docet contractum nullum in foro civili, quia legali forma destitutum, adhuc obligare in foro conscientiæ; nam lex humana quamvis neget actionem civilem, non tollit tamen obligationem naturalem, ad quam solus consensus sufficit.* — *Secunda cum Lugo, Salmanticensibus et aliis docet nullam e contractu sic inito oriri obligationem; quia leges contractus hujusmodi irritantes fundantur in præsumptione non solum dolii, sed etiam periculi. Et ideo potest lex humana funditus tollere obligationem naturalem, quemadmodum Ecclesia nullum declarat et invalidum matrimonium contractum sine Parocho et sine testibus.* *Tertia vero opinio cum Billuart, Cabassutio, Henriquez, Lopez, Sanchez aliasque docet quod dubium est, an lex civilis in hac re etiam conscientiam attingat, vel possit eam attingere ratione publici boni; cum tot maximi nominis auctores hinc inde disputationem. At in dubio, semper est præferendus rei possessor, donec per judicis decretum ad restitutionem non condemnetur. Hæc ultima sententia est probabilior et in praxi omnino tenenda; nam cum possessio jus certum tribuat possessori, nequit ipse expoliari, nisi certo constet de jure alterius³ (N).*

¹ On doit, dans les conventions, rechercher quelle a été la commune intention des parties contractantes, plutôt que de s'arrêter au sens littéral des termes. — V. Cod. civ. Gall., art. 1156. Not. edit.

² V. Liguori, *Homo Apost.*, tract. X, n. 126; et *Op. Mor.*, l. III, nn. 711 et 927.

³ Possessio videlicet jus tribuit insistendi in re possessa, quoque non certo probetur clausulam civilem irritantem bene obtinere etiam in conscientia: quod certo probari non potest, cum in diversa abeant Doctores hac de re. Quod autem teneamus obtemperare judici, si postea judicet ad normam legis civilis, ideo est quia ejus sententia fundatur in periculo generali fraudum; et etiam quia quisque tenetur parere judici præcipienti, semper ac ejus sententia non est evidenter injusta, ob bonum commune pacis, ac ut litibus et juriis finis imponatur. — V. *De testamentis*, § 1, n. 1.

559. Q. 3. *Quinam est effectus e contractu prosiliens?*

R. Effectus e contractu valido prosiliens est perfecta obligatio, quæ in contractu bilaterali utrumque contrahentem afficit; in contractu unilaterali non afficit, nisi alterutrum⁴. Quæ obligatio definitur *juris vinculum*, quo ad aliquid adstringimur vel dandum vel faciendum vel omittendum. Postulat autem ratio, ut præstetur non solum quod in contractu expressum est; sed etiam omnia quæ æquitas, consuetudo patens, ac certa lex cuique conventioni adscribunt⁵.

Ceterum si quid inveniatur obscuri, istæ interpretationis regulæ a civili jure adsignantur: — 1. attendenda est potius communis contrahentium voluntas, quam litteralis verborum sensus: et clausula ambigua in eo sensu potius exponenda, qui effectum producit, quam in eo qui effectu caret: item verba ambigua in sensu contractui magis consono, vel juxta regionis usum sunt accipienda; — 2. contractui semper inesse censentur clausulæ, quæ ex usu exprimi debent: et unæ per alias explicantur; — 3. verba etsi generalia non complectuntur nisi res, de quibus partes constat voluisse contrahere: et dubio manente, quisque censetur, se minus quam potuit voluisse obligare; — 4. specialis casus in contractu indicatus ad clarius explicandam obligationem, non excludit alios, ad quos obligatio extendi potest.

560. Q. 4. *Quotuplex distinguitur obligatio in contractu?*

R. *Triplex distinguitur obligatio in contractu: mere naturalis*, quæ obligat conscientiam, sed nullam dat actionem in foro externo: ut est obligatio certum debitum solvendi, quod juridice nequit probari. *Mere civilis*, quæ actionem parit in

Quoad matrimonium autem est specialis ratio ob Sacramentum ex dicendis de matrimonio.

⁴ *Duplex obligatio: Imperfecta*, quæ solo charitatis titulo fundatur, gratitudinis, aut religionis, quæ proinde non supponit jus strictum: *perfecta*, quæ in justitia commutativa fundatur, et jus strictum inducit, quæque obtinet in contractu. Quod si hoc strictum jus in omni contractu obtinet etiam privatorum, quanto magis in contractibus publicis et solemnibus inter principes initis! — V. *Civilità Catt.*, ser. IV, vol. VI: la fede dei trattati. — Ferraris, *Bibliotheca*, v° *Pactum*, art. 3.

⁵ Cod. civ. Ped. art. 1247. — C. A. 915. — C. G. 1156. — C. S. 1019. — C. P. 1150. — C. M. 1210.

foro externo ob aliquam facti præsumptionem, quæ cum non subsistat, non obligat conscientiam : ut si quis ex falsis depositionibus damnetur a judge ad mulctam, et nulla ei suppetat via ad innocentiam probandam. *Mixta*, quæ obligat in utroque foro : et sic generatim se habet obligatio, cum generatim contractus et honestati naturali et legi civili innitanatur.

Item conventionalis obligatio solet distingui in simplicem et qualificatam ; *simplex* est quæ nullam habet adjunctam conditionem, quæ proinde statim vim exercit suam ; *qualificata*, quæ aliquam secum affert conditionem. Qualificata multiplex distinguitur :

1. *Ad diem*, quæ nempe statuit diem executionis, ut si dicas : *Promitto tibi centum scuta sequenti anno solvenda*. Hæc non obligationem ipsam, sed illius tantum executionem suspendit¹. Dies præsumitur appositus in favorem debitoris, nisi aliud constet.

2. *Ad modum*, quo continet aliquod onus, v. g., *do tibi hoc prædium cum obligatione dotandi tot pueras annuatim*. Porro hic contractus statim valet, manente in compare onere implendi obligationem : quam si compars non impleat, peccat contra justitiam ; at non ideo corruit contractus, ut communius dicunt. Nam modus non se habet, uti conditio cui adnectitur consensus ; sed tantum ut onus eidem adjectum, quod quidem ex justitia præstandum est, non tamen sub contractus nullitate, nisi contrahens id expresserit.

3. *Alternativa*, quando duæ res (vel etiam plures) obligatae sunt : sed debitor liberatur alterutram solvendo, ut si ex contractu tenearis dare vel fundum vel domum. Electio est debitoris, nisi aliter conventum sit. Quando una res nequit esse materia contractus vel perierit, puta si illa domus in contractum deducta non sit tua, vel tua quidem sit, sed perierit, v. g., in incendio, res superstes debetur : et creditor eam tenetur acceptare, nec rei perditæ pretium exigere po-

¹ C. Ped. 1276. — C. A. 902. — C. G. 1185. — C. S. 1158. — C. P. 1160. — C. M. 1258.

test, etiamsi culpa debitoris periisset, si tamen electio sit ipsius debitoris¹.

4. *Solidaria*, est quando vel totum creditum potest exigi a singulis creditoribus, ideoque solutio facta uni creditori liberat debitorem ab aliorum creditorum molestia ; vel ad totum debitum solvendum singuli debitores adigi possunt ita, ut solutio facta ab uno debitore ceteros liberet quoad ipsos creditores. Debitor potest solvere cui voluerit ex creditoribus, nisi horum quispam solutionem postulet apud judicem. Ceterum solidaria obligatio non præsumitur ; unde est in pactum deducenda, nisi jam sit inducta vi legis².

5. *Divisibilis*, vel *indivisibilis* ; si nempe coalescat ex aliqua re, quæ dum traditur, aut ex aliquo facto, quod dum executioni mandatur, dividi potest, vel non. *Ex re* : sic qui Titio debet equum, contraxit obligationem indivisibilem, neque enim equus potest dividi ; qui vero debet centum libellas, habet obligationem divisibilem. *Ex facto* : sic esset indivisibilis servitus transitus, etsi a multis sit debita, dominus enim ea uti non potest, nisi in sua totalitate³.

6. *Sub clausula pœnali* : est cum quis ad firmandam obligationem se adstringit ad aliquid, si eam non servet : v. g., *si pretium domus intra sex menses non solvam, duo alia addam scuta sex jam statutis*. Invalida obligatione, est invalida pœna ; non vicissim. Pœna a judge moderari potest, si debitor obligationem suam exequi cœperit in parte⁴.

7. *Conditionalis*⁵ : conditio est *accidens quoddam, quod contractum suspendit, vel resolvit ad incertum aut futurum eventum*. Suspendit contractum, donec eventus ille eveniat ; contractum vero resolvit, casu quo talis eventus contingat

¹ C. Ped. 1280. — C. A. 906. — C. G. 1189 et seqq. — C. S. 1142. — C. P. 1168. — C. M. 1244.

² C. Ped. 1287. — C. A. 888. — C. G. 1197 et seqq. — C. S. 1150. — C. P. 1174. — C. M. 1250.

³ C. Ped., art. 1507. — C. A. 888. — C. G. 1217 et seqq. — C. S. 1170. — C. P. 1194. — C. M. 1270.

⁴ C. Ped. 1516. — C. A. 909 et 1556. — C. G. 1226. — C. S. 1179. — C. P. 1205. — C. M. 1279.

⁵ C. Ped. 1259. — C. A. 696. — C. G. 1168 et seqq. — C. S. 1121. — C. P. 1159. — C. M. 1219.

vel non contingat. — Conditio alia est *casualis*, quæ scilicet non pendet a voluntate contrahentium, sed respectu eorum est fortuita, v. g., si gratiam a Rege obtinuero, tibi dabo 100. Alia *potestativa*, quæ pendet ab eventu, qui est in potestate alterutrius contrahentis, v. g., dabo tibi 100, si lauream conseqvaris. Alia *mixta*, quæ pendet tum a tertio tum ab una contrahentium parte, v. g., dabo tibi 100, si emerim domum Titii. Item alia *suspensiva*, quæ pendet ab aliquo futuro vel ignoto, v. g., dabo tibi 100, si talis opera suum habuerit complementum. Alia *resolutiva*, quæ ubi non impleatur, contractum qui illico effectum suum produxerat, solvit: v. g., tibi vendo domum meam: hæc tamen venditio nulla erit, si non potuero emere domum Titii, de qua tractatum habeo. Tandem alia est *positiva*, alia *negativa*, prout contrahitur in hypothesi, quod contingat vel non contingat even-
tus, v. g., dabo tibi 100, si tamen hoc feceris, aut non feceris.

Porro istæ conditions vel sunt de re possibili, vel de re impossibili. Si 1, tenent; quilibet enim potest se obligare modo quo vult: imo effectus contractæ obligationis incœpit ab ipso die, quo fuit verificata conditio⁴. Si 2, generatim contractus initi sub conditione impossibili, v. g., si cœlum manu tetigero, nulli sunt et invalidi; nam uti fert vulgare adagium, *de re impossibili nulla est obligatio*⁵. Quod etiam valet de conditione turpi contractui apposita, ut do tibi 100, si homicidium perpetraveris; certum est enim ante patrationem peccati nullam esse conventionem et nullam parere obligationem, quoniam justitia nullo modo potest obligare ad illicitem. — Dicimus tamen *generatim*; nam: 1. ex jure Canonico si contractui matrimonii apponatur conditio turpis vel impossibilis, habetur pro non adjecta, nisi sit contra substantiam matrimonii, quia tunc vitiat contractum⁶; 2. ex

⁴ Tamen nota discrimin: conditio *suspensiva* nunquam supponitur, sed adstipulanda est; non item *resolutiva*, quando pars altera deficit in suis obligationibus. Insuper res obligata sub conditione suspensiva stat periculo debitoris, qui se non obligavit ad eam tradendam, nisi casu quo conditio adimpleretur. C. Ped. 1273. — C. A. 1407. — C. G. 1181 et seqq. — C. S. 1154. — C. P. 1140. — C. M. 1252.

⁵ C. Ped. 1263. — C. A. 898. — C. G. 1172. — C. S. 1125. — C. P. 1146. — C. M. 1223.

⁶ *Decret.* Greg., l. IV, c. vii, si condit.

jure civili omnes turpes et impossibiles conditions appositæ in testamentis reputantur pro non adjectis¹; nemo enim præsumitur in morte nugari. Quæ dispositio probabilius valet etiam in foro conscientiæ, nisi constet testatorem revera voluisse suam voluntatem illi conditioni necessario alligare.

561. Sed quid (quæres) si opus turpe et illicitem pars una præstiterit; debetne altera pars solvere pretium promissum, et solutum poteritne illud ab acceptante in conscientia retineri? — R. Quoad meretrices certum est eas posse sibi meretricii pretium petere et retinere, dicente S. Thoma: *Cum quis dat meretrici propter fornicationem, mulier potest sibi retinere quod ei datum est; sed si superflue aliquid per fraudem vel dolum extorsisset, teneretur eidem restituere*². Dat enim meretrix usum sui corporis, qui pretio aestimabilis est: unde jus civile ait, meretricem *turpiter facere, quod sit meretrix; non turpiter accipere, cum sit meretrix*³. Et S. Poenitentiaria sequentem decisionem dedit 23 apr. 1822: *Mulier pœnitens non cogenda est, sed hortanda ut pretium meretricii, juxta prudentis Confessarii judicium, eroget in usus pios.*

Agendo autem de aliis peccatis, v. g., pro patrato homicidio, pro injusta sententia lata vel propugnata, pro fornicatione, etc., duplex opinio. Prima cum Adriano, Concina, Continuatore Tournely, Gousset et aliis, negat esse obligationem solvendi pretium, quia peccatum non est vendibile: et si esset, non præstaret mala missa servari. Secunda vero probabilior et communis sententia cum Alasia, Antoine, Biluart, Cajetano, Covarruvia, Croix, Lessio, Lugo, Vasquez, Viva, etc., docet teneri etiam in hoc casu promittentem ad solvendum, et recipientem e contrario non teneri ad restitutionem. Et sane: in quocumque contractu oneroso lex naturæ dictat, quod cum quis partem suam præstiterit, teneatur et alter implere suam: unde juris regula quod *in malis promisis fidem non expedit observari*, vera est ante patrationem

¹ C. Ped. 821. — C. G. 900. — C. M. 748.

² 2, 2, q. 50, a. 7; et q. 62, a. 5.

³ *Digest.*, l. XII, t. V, *De condit. ob turpem vel injustam caus.*, lege 4, § 5.